

Vid korrespondens åberopa
FOI beteckning

Datum
2017-03-23

Nr
FOI-2017-237

Kulturdepartementet

103 33 STOCKHOLM

Er referens
Helena Swenzén
Ku2017/00232/D

Vår referens
Helené Lackenbauer

Remissvar gällande *Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – nationell samordning och kommunernas ansvar* (SOU 2016:92)

FOI välkomnar betänkandet *Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – nationell samordning och kommunernas ansvar* (SOU 2016:92). FOI delar i allt väsentligt utredarens syn på behovet av ökad och fördjupa kunskap om den våldsbejakande extremismens förutsättningar och vikten av förebyggande verksamheten, liksom behovet av samverkan och samordning mellan myndigheter och andra aktörer på både kommunal och nationell nivå. FOI understryker särskilt vikten av att skapa en bättre helhetsbild och samordning av forskning om våldsbejakande extremism för att skapa en bred kunskapsbas som kan ligga till grund för kommuners och statens åtgärder.

Remissinstanserna ombeds särskilt att belysa följande frågor:

- 1) Vilka behov har ni utifrån er verksamhet av nationell samordning av arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism?
- 2) Utifrån dessa behov, vilken myndighet, inklusive myndigheter som inte har behandlats av utredningen, anser ni är mest lämplig att tilldelas uppdraget som nationell samordnare och varför?

FOI lämnar – med utgångspunkt i de aspekter myndigheten har att beakta - följande synpunkter i anslutning till ovan angivna frågeställningar. Remissvaret grundas på myndighetens uppdrag att forska för en säkrare värld, på resultat från forskning och studier och erfarenhet av en nära samverkan med krishanteringssystemet.

FOI
Totalförsvarets forskningsinstitut

Postadress	Besöks- och leveransadress	Telefon	Orgnr: 202100-5182	www.foi.se
FOI 164 90 STOCKHOLM	Besöksadress Gullfossgratan 6, Kista Leveransadress Gullfossgratan 12, Kista	08-55 50 30 00	registrator@foi.se	

1. Behov utifrån FOI:s verksamhet

Betänkandet lyfter på en rad ställen de kunskapsluckor som finns på både nationell och lokal nivå om förekomsten av våldsbejakande extremism, förebyggande verksamhet och metoder för att hantera sådan extremism och avradikalisering. Utredaren beskriver också att myndigheter och kommuner i större omfattning än tidigare frågar efter ökad kunskap och ”*know how*”. FOI delar utredarens uppfattning om att det finns ett stort behov av ytterligare forskning kring våldsbejakande extremism och avradikalisering och att behovet av kunskapsuppbyggnad inom området är stort.

FOI kan samtidigt notera att betänkandet inte närmare behandlar frågan om hur forskning och kunskapsuppbyggnad kan bidra till att öka kunskapen och kompetensen på detta område, såväl på nationell som lokal nivå.

Enligt FOI:s syn bidrar forskningen och dess resultat såväl till att öka kunskapen om och förståelsen för olika fenomen som till lösningarna på de problem som kan uppstå till följd av dessa. För att forskningen ska kunna ge effekt krävs emellertid ändamålsenlig inriktning och styrning och att resultaten får genomslag i relevanta processer inom de olika aktörernas ansvarsområden. Forskningen kan då bidra i hela kedjan från analys och förståelse för fenomenens uppkomst och bakomliggande orsaker, förekomst och omfattning och utformning av policy till att föreslå och utveckla lämpliga metoder och åtgärder för att förebygga, analysera och hantera.

FOI kan - när det gäller frågan om vilka behov som finns i myndighetens verksamhet av nationell samordning av arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism - notera att i betänkandet lämnas förslag på några av samordnarens samverkansuppgifter. I betänkandet föreslås att samordnaren ska bl.a.

- bistå i metodfrågor kring att ta fram lokala lägesbilder och handlingsplaner
- följa och analysera utvecklingen av den våldsbejakande extremismens omfattning och karaktär
- samverka med centrala aktörer för att ordna utbildningar, initiera projekt, ta fram handböcker, mm.
- initiera och följa forskning samt sprida kunskap
- stödja länsstyrelser och kommuner genom vägledning och råd

FOI har till uppgift att bedriva forskning, metod- och teknikutveckling samt utredningsarbete för totalförsvaret och till stöd för nedrustning, icke-spridning och internationell säkerhet. Myndigheten får även i övrigt bedriva forskning, metod- och teknikutveckling samt utredningsarbete. Verksamheten ska bedrivas med beaktande av krav på integritet, relevans och vetenskaplig kvalitet. Myndigheten bedriver redan idag forskning inom flera områden av betydelse för utredningens frågeställningar.

FOI kan konstatera att den nationella samordnarens föreslagna samverkansuppgifter, bl.a. vad avser att initiera och följa forskning samt följa och analysera utvecklingen av den våldsbejakande extremismens omfattning och karaktär, ställer stora krav på samordnarens egen kunskap och kompetens på området för att kunna initiera, prioritera och beställa relevant forskning och annan kunskapsuppbyggnad för att stödja det komplexa arbetet mot våldsbejakande extremism inom flera olika samhällsområden.

Den våldsbejakande extremismen är föränderlig och utgör ett allvarligt hot som ställer krav på kontinuerlig kunskapsuppbyggnad och ett samordnat agerande från olika samhällssektorer. Det finns redan idag en lång rad aktörer både inom forskning, myndigheter och organisationer som har kunskap om extremism men det finns ingen helhetsbild över kunskapsläget. Samtidigt saknas det till viss del arenor för samverkan och samordning. Detta försvårar både kommunernas och statens värnande av demokratin mot våldsbejakande extremism. FOI har utifrån sitt uppdrag - att forska för ett säkrare samhälle – därför även identifierat behovet av en samordnad långsiktig kunskapsuppbyggnad där olika typer av aktörer samverkar.

FOI gör vidare bedömningen att också de föreslagna samverkansuppgifterna ställer stora krav på nationell samordning av bl.a. forskningsinsatserna för att åstadkomma den mest ändamålsenliga och kostnadseffektiva forskningen på området. Detta ställer även krav på ökad samordning av och samverkan mellan olika forskningsutförare på området. Arbetet med att motverka våldsbejakande extremism i samhället är idag fördelat på ett stort antal aktörer vilket medför behov av omfattande samordning och samverkan vad gäller effektiv spridning och nyttjande av forskningsresultaten. För att resultaten ska få effekt och genomslag krävs också att mekanismer för detta etableras hos de olika aktörerna inom området.

FOI noterar att paralleller kan dras till arbetet med att utveckla ett modernt totalförsvaret där ett stort antal offentliga och privata aktörer ingår. I försvarsforskningsutredningens betänkande *Forskning och utveckling på försvarsområdet* (SOU 2016:90) föreslås att ett samverkansforum för forskning och utveckling (FoU) skapas för att samordna FoU-insatser och utnyttja resultaten till stöd för uppbyggnaden av totalförsvaret.

Mot denna bakgrund anser FOI att behovet av forskning - på både lång och kort sikt - bör analyseras ytterligare, att samordning inom forskningsområdet stärks och att det utvecklas former för samverkan mellan forskning och utförare, på både den nationella och kommunala nivån, med syfte att skapa en helhetsbild och breda kunskapsbasen. Inom ramen för detta bör det övervägas om en samverkansform för forskning och utveckling rörande våldsbejakande extremism skall inrättas. Målsättning skulle vara samordning och samverkan avseende såväl styrning och inriktning av forskning som utveckling av mekanismer för spridning och nyttjande av forskningsresultaten.

2. Uppdraget som nationell samordnare

MSB och Länsstyrelserna har idag ansvar för frågor om skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar. Myndigheterna har utvecklade arbetsmodeller för samordning och stöd till vitala samhällsfunktioner i händelse av kris. FOI noterar att betänkandet bygger på den existerande arbetsmodellen som används vid krishantering och beredskap. Hantering av extremism är dock väsensskild från den nuvarande krisberedskapen där kommuner, regioner och andra statliga myndigheter, med utredarens ord, fokuserar på *"översvämningar och storbränder"* (SOU 2016:92, s. 16). Den våldsbejakande extremismen skiljer sig dock från denna typ av kriser och kräver andra kunskaper, kompetenser och arbetsmodeller än de som används i traditionell krisberedskap.

FOI:s erfarenhet pekar på att MSB och Länsstyrelserna redan har ett omfattande ansvar och är hårt belastade med samhällsviktig verksamhet. FOI anser att betänkandet inte i tillräcklig omfattningen redogör för vilka organisatoriska, kunskaps- och resursmässiga förutsättningar som ställs för att överta det nationella samordningsuppdraget att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. FOI rekommenderar därför att frågan om det framtida myndighetsansvaret utreds ytterligare med syfte att klargöra de framtida grundförutsättningarna eftersom verksamheten måste hanteras annorlunda än den traditionella krisberedskapen.

3. Övriga kommentarer till betänkandet

- FOI noterar att utredaren fokuserar de demokrativärnande åtgärderna på ungdomar, marginaliserade grupper och de som anses stå långt från demokratisk delaktighet. Forskning visar dock att för att förebygga att anti-demokratiska krafter slår rot behövs det fortlöpande åtgärder som spänner över hela befolkningen och alla samhällsgrupper, inte bara särskilt utsatta.
- FOI delar betänkandets analys att det behövs ökad och fördjupad kunskap och analys om våldsbejakande extremism på kommunal och nationell nivå men ställer sig tveksamma till betänkandets förslag om att upprätta en lägesbild eftersom en sådan är knuten till en särskild händelse eller kris. Istället föreslår FOI i enlighet med ovan skrivning (punkt 1) andra former för kunskapsfördjupning och kunskapsspridning.
- FOI delar utredarens uppfattning att det behövs ökad samordning och samverkan mellan olika myndigheter och civilsamhällesorganisationer. Detta kräver dock att båda har resurs, kapacitet och förmåga att samordna och utveckla och genomföra handlingsplaner. Små kommuner och frivilligorganisationer har ofta begränsningar. FOI rekommenderar att betänkandet kompletteras med ett förslag om hur små kommuners dilemma skall hanteras.

- Det är otvetydigt så att sociala media är ett viktigt redskap då individer och grupper radikaliseras. FOI saknar utredarens reflektion om hur detta fenomen skall bemötas av kommuner och andra berörda myndigheter. FOI föreslår att betänkandet kompletteras med en diskussion om hur sociala medias roll skall hanteras inom ramen för utredarens betänkande
- FOI välkomnar betänkandets diskussion om jämställdhet men anser att det är fragmenterat och behöver kompletteras med förslag om tillämpad forskning om jämställdhet och genus roll inom våldsbejakande extremismen, med syfte att stödja kommuner och andra samhällsinstitutioner i deras arbete.

Detta remissvar har beslutats av stf generaldirektören Anna-Lena Österborg efter föredragning av forskningsledaren Helené Lackenbauer. I den slutliga handläggningen har även forskningsdirektören Katarina Wilhelmsen och seniora rådgivaren Thomas Wallander deltagit.

För FOI,

Anna-Lena Österborg
Stf generaldirektör

Helené Lackenbauer
Forskningsledare